

ÜMUMPEDAQOJİ PROBLEMLƏR

UOT 37.0

Araz Salamulla oğlu Fərəcov,
riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Səadət Bəybala qızı Mazanova
texnika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

TƏHSİLİN DİSTANT FORMASI İNNOVASİYALI TƏHSİL MODELİ KİMİ. DİSTANT KURSUN QURULMASININ PEDAQOJİ PRİNSİPLƏRİ

Aраз Саламулла оглы Фараджев,
доктор философии по математике, доцент
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет

Саадет Бейбала гызы Мазанова
доктор философии по техническим наукам, доцент
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет

ДИСТАНЦИОННАЯ ФОРМА ОБУЧЕНИЯ КАК ИННОВАЦИОННАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ ДИСТАНЦИОННОГО КУРСА

Araz Salamulla Faracov,
doctor of philosophy in mathematics, associate professor
Azerbaijan State Pedagogical University

Saadat Baybala Mazanova
doctor of philosophy in engineering sciences, associate professor
Azerbaijan State Pedagogical University

DISTANCE LEARNING AS AN INNOVATIVE EDUCATIONAL MODEL. PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF BUILDING A DISTANCE COURSE

Xülasə. Bu məqalə müasir təhsil sistemini araşdırır, distant təhsildə mövcud olan fənləri araşdırır. Distant təhsil hal-hazırda müəllimin nəzarəti altında internet vasitəsilə biliklər əldə etməyə imkan verən innovativ təhsil forması kimi nəzərdən keçirilə bilər. Distant təhsilin əsas xüsusiyyəti tədris müəssisəsinə getmədən təhsil xidmətləri əldə etməkdir. Fənlərin öyrənilməsi və müəllimlə ünsiyyət internet və elektron məktub yazışmaları vasitəsilə həyata keçirilir. Distant təhsilin məqsədi şagirdlərə dəyişən sosial-iqtisadi şərtlərə səmərəli uyğunlaşmağa və müasir cəmiyyətə uğurla inteqrasiya etməyə imkan verəcək universal təhsil elementləri təqdim etməkdir. Bu təlim növü, tələbənin dəyişən ehtiyaclarına sürətli və çevik uyğunlaşma təmin edən qabaqcıl informasiya texnologiyalarına əsaslanır. Təhsilin inkişaf proqramında informasiya təhsil texnologiyalarının və tədris metodlarının reallaşdırılması və işlənilib hazırlanması əsas istiqamətlərdən biri sayılır. Bu da harmonik inkişaf etmiş və yaradıcı şəxsiyyətin formalaşmasına yardım edəcək. Bununla yanaşı hesab edilir ki, distant təhsil texnologiyalarının aktiv yayılması təhsil sistemində beynəlxalq informasiya və kommunikasiya məkanında layiqli yer tutmağa imkan verəcək.

Açar sözlər: *informasiya texnologiyaları, səriştə, məsafədən təhsilin əsas formaları, modulluq, uzunmüddətli fəaliyyət, asinxronluq*

Резюме. В настоящей статье исследуется современная система обучения, проводится исследование существующих предметных дисциплин при дистанционном образовании.

Дистанционное обучение в настоящее время может рассматриваться как инновационная форма обучения, которая позволяет получать знания через интернет под контролем учителя.

Внедрение и развитие информационных образовательных технологий и методов обучения – одно из основных направлений программы развития образования. Это поможет сформировать гармонично развитую и творческую личность. В то же время считается, что активное распространение технологий дистанционного обучения позволит системе образования занять достойное место в международном информационно-коммуникационном пространстве. Цель дистанционного обучения – предоставить ученикам элементы универсального образования, которые позволят им эффективно адаптироваться к изменяющимся социально-экономическим условиям и успешно интегрироваться в современное общество. Данный вид обучения базируется на основе передовых информационных технологий, применение которых обеспечивает быструю и гибкую адаптацию под изменяющиеся потребности ученика.

Ключевые слова: информационные технологии, компетенция, основные формы дистанционного обучения, модульность, долгосрочная деятельность, асинхронность

Summary. This article examines the modern education system, conducts a study of existing subject disciplines in distance education. Distance learning can now be considered as an innovative form of education that allows you to gain knowledge via the Internet under the supervision of a teacher.

The goal of distance learning is to provide students with elements of universal education that will allow them to effectively adapt to changing socio-economic conditions and successfully integrate into modern society. This type of training is based on advanced information technologies, the use of which provides quick and flexible adaptation to the changing needs of the student.

Keywords: information technology, competence, basic forms of distance learning, modularity, long-range action, asynchrony

Müasir texniki vasitələrin təhsil sisteminə aktiv tətbiq edilməsi, Azərbaycan da daxil olmaqla dünyanın bir çox ölkələrində təhsil prosesinə yanaşmanı kökündən dəyişdirdi. Yeni təhsil formaları geniş yayılmağa başladı. Bunlardan biri – distant təhsildir.

Biliklərə yeni tələblər, informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı, yeni tədris metodlarının meydana gəlməsi, dünyanın müxtəlif ölkələrində ümumorta təhsil proqramlarının standartlaşdırılması təhsil sistemində yanaşmanın yenidən diqqətlə nəzərdən keçirilməsini tələb edir. Təhsil sistemi, öz növbəsində mümkün telekommunikasiya, informasiya və pedaqoji texnologiyalardan maksimum dərəcədə istifadə etməlidir.

Distant təhsil hal-hazırda müəllimin nəzarəti altında internet vasitəsilə biliklər əldə etməyə imkan verən innovativ təhsil forması kimi nəzərdən keçirilə bilər.

Distant təhsilin məqsədi – dəyişən sosial-iqtisadi şərtlərə səmərəli şəkildə alışmağa və müasir cəmiyyətə müvəffəqiyyətlə inteqrasiya olmağa imkan verən universal təhsil elementlərini şagirdlərə təqdim etməkdir. Təhsilin bu növü qabaqcıl informasiya texnologiyalarına

əsaslanır. Bu texnologiyaların tətbiqi şagirdin dəyişən tələbatına uyğun cəld və çevik uyğunlaşmanı təmin edir.

Distant təhsilin əsas xüsusiyyəti tədris müəssisəsinə getmədən təhsil xidmətləri əldə etməkdir. Belə ki, fənlərin öyrənilməsi və müəllimlə ünsiyyət internet və elektron məktub yazışmaları vasitəsilə həyata keçirilir.

Distant təhsil vasitəsilə aşağıdakı pedaqoji məsələləri həll etmək mümkün olur:

*tələbələrə idrak sərbəstliyinin və aktivliyinin formalaşdırılması;

*səmərəli təhsil məkanının yaradılması;

*kritik düşüncəni və müxtəlif fərdi baxışları konstruktiv müzakirə etmək bacarığının inkişafı;

Ümumtəhsil sistemində elektron distant təhsilin tətbiqinin aşağıdakı əsas istiqamətləri var:

*davranışında problemləri olan tələbələr üçün təhsilin əlçatan olmasının təmin edilməsi;

*hər hansı səbəbdən müvəqqəti olaraq ATM-ə (Ali Təhsil Müəssisəsi) gedə bilməyən tələbələr üçün təhsilin əlçatan olmasının təmin edilməsi;

*təhsil müəssisəsində karantin tətbiq edildikdə təhsilin davam etdirilmə imkanı;

- *əlavə təhsil alma imkanının təmin edilməsi;
- *distant texnologiyalarının tətbiqi ilə ayrı-ayrı fənləri öyrənmə imkanı;
- *geniş verilənlər bazasına girişin əldə edilməsi.

Distant təhsil müəllimlərə də ixtisaslarını artırmaq üçün unikal (nadir) imkanlar yaradır. Onlar müxtəlif metodiki birləşmələr vasitəsilə həmkarları ilə təcrübə mübadiləsi apara bilər, həmçinin online tədbirlərdə iştirak edə bilər.

Təhsilin inkişaf proqramında informasiya təhsil texnologiyalarının və tədris metodlarının reallaşdırılması və işlənilib hazırlanması əsas istiqamətlərdən biri sayılır. Bu da harmonik inkişaf etmiş və yaradıcı şəxsiyyətin formalaşmasına yardım edəcək. Bununla yanaşı hesab edilir ki, distant təhsil texnologiyalarının aktiv yayılması təhsil sisteminə beynəlxalq informasiya və kommunikasiya məkanında layiqli yer tutmağa imkan verəcək.

Distant təhsil texnologiyaları – tələbə və müəllimlərin məsafədən əlaqəsi zamanı realizasiyası informasiya-kommunikasiya şəbəkələrinin tətbiqi ilə həyata keçirilən texnologiyalardır. Təhsil texnologiyası özündə aşağıdakıları cəmləşdirən kompleksdir:

- *diagnostika vasitələri;
- *təhsil nəticələrinin planlaşdırılması;
- *müəyyən şərtlər üçün optimal modelin seçilmə meyarları;
- *tədris modellərinin toplumu;

Distant təhsil texnologiyalarının tətbiqi ilə tədris elektron tədris formalarından biri hesab olunur. Bu zaman tələbə (şagird):

- *planlaşdırılmış təhsil nəticələrinə nail olmalı;
 - *tədris proqramına uyğun olaraq, bütün materialı öyrənməlidir.
- Müəllimin vəzifələri:
- *distant təhsil texnologiyalarının tətbiqi ilə tədris prosesini təşkil etmək;
 - *sistemin işlənilib hazırlanması və tələbənin (şagirdin) yekun qiymətləndirilməsini həyata keçirmək;
 - *məsləhət verməklə yardım etmək.

Bundan başqa, müəllim tələbələrin (şagirdlərin) təhsildə planlaşdırılmış nəticələrə nail olmasına görə məsuliyyət daşıyır.

Distant təhsilin vacib aspekti – dərs prosesinin iştirakçıları arasında kommunikasiyanın

saxlanmasıdır. Bu məsələnin həlli üçün müasir telekommunikasiya texnologiyalarından istifadə edilir. Sinxron distant təhsil metodikasından istifadə edildikdə müəllim və tələbələr (şagirdlər) online ünsiyyət saxlayır. Asinxron distant təhsil metodikası tətbiq edildikdə tələbələrlə (şagirdlərlə) müəllim arasında ünsiyyət elektron məktublar göndərmək yolu ilə həyata keçirilir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, sinxron və asinxron metodikalar tədris prosesinin bütün iştirakçılarının üzərinə fərqli yük düşəcəyini nəzərdə tutur. Sinxron metodika zamanı tələbə (şagird) və müəllim daim aktiv qarşılıqlı əlaqədə olur. Buna görə də burada müəllim tələbəni (şagirdi) ardınca dartan “lokomotiv” rolunu oynayır. Tədrisin asinxron metodikası tələbələrin (şagirdlərin) yekun nəticəyə görə daha artıq məsuliyyətini nəzərdə tutur. Öz-özünə təhsil alma və yeni materialın öyrənilmə tempinin sərbəst müəyyən edilməsi ön plana çıxır. Bu halda, müəllim məsləhətçi rolunda çıxış edir.

Lakin ən böyük təhsil effekti hər iki metodikadan eyni zamanda istifadə etdikdə əldə olunur.

Distant təhsilin əsas formalarına aiddir:

1. Video-mühazirələr.
2. Videokonfranslar, müxtəlif forum və diskussiyalar.
3. Çat – çat-texnologiyaların tətbiqini nəzərdə tutan dərs məşğələləri. Belə məşğələlər sinxron aparılır, yəni bütün iştirakçılara eyni zamanda çata daxilolma imkanı verilir.
4. Vebinarlar. Bu zaman telekommunikasiya vasitələri və şəbəkənin digər imkanlarından, yəni internetdən istifadə etməklə həyata keçirilən distant məşğələlər, işgüzar oyunlar, seminarlar, konfranslar, praktiki məşğələlər və s. tədbirlər başa düşülür. Vebinarlar çat-məşğələlərdən iş müddətinə (bir neçə gün və ya hətta bir neçə ay) görə və asinxron qarşılıqlı əlaqə metodikasının tətbiqi ilə fərqlənirlər.

Distant təhsil texnologiyalarının reallaşdırılması üçün aşağıdakı vasitələrin olması vacibdir:

- *idarəetmə sistemi. Adətən, bunun üçün ATM-in ayrıca elektron gündəlik və jurnal açılmış saytıdan istifadə edilir;
- *hazırlanmış və təsdiq edilmiş təhsil verən kontent;
- *sənədlərin birgə saxlanma və redaktə edilmə imkanının təmini;
- *şəbəkə interaktiv lövhələr.

Distant təhsilin bütün formalarından müxtəlif təhsil proqramlarının həyata keçirilməsi üçün istifadə edilə bilər:

*müxtəlif internet-tədbirlərdə (olimpiadalar, müsabiqələr, viktorinalar və s.) iştirakı;

*imtahanlara hazırlıq;

*ali məktəbin müxtəlif telekommunikasiya tədbirlərində iştirakı;

*layihə və tədqiqat fəaliyyətini həyata keçirmək və şəbəkə layihələrini aparmaq;

*“marağa” görə əlavə təhsilin təşkili.

Nəzərə almaq lazımdır ki, distant təhsildən istifadə zamanı tədris prosesinin özünün təşkilinə müəyyən tələblər irəli sürülür:

*xüsusi multimedia interaktiv tədris kursunun olması;

*tədris prosesinin idarə edilməsi üçün aparat-proqram təminatının tətbiq edilməsi;

*tədris prosesinə və texnikaya xidmət göstərmək üçün şəbəkə administratorlarının, mühəndislərin, proqramistlərin, laborantların işə cəlb edilməsini nəzərdə tutan texniki yardımın təmin edilməsi;

*müvafiq kompleks normativ hüquqi sənədlərin işlənilib hazırlanması;

Bundan başqa, distant dərslər deyən müəllim kompüterdən yaxşı istifadə etməyi bacarmalıdır, çünki ev tapşırığının İnternet-resursda yerləşdirilməsi, nəzarətin həyata keçirilməsi, hər hansı mövzunun online müzakirəsinin təşkili onun vəzifə borclarına aiddir.

Distant kursun qurulmasının pedaqoji prinsipləri:

1. Tədrisin mərkəzində tələbənin (şagirdin) sərbəst dərketmə fəaliyyəti durmalıdır. Tədris prosesi zamanı tələbədə (şagirdə) informasiyanı sərbəst axtarmaq və onu düzgün emal edə bilmək kimi bacarıqlar formalaşdırılmalıdır. Bununla yanaşı, biliklərin sərbəst əldə edilməsi prosesi passiv xarakter daşımamalı, əksinə tələbə (şagird) əvvəldən aktiv idrak prosesinə qoşulmalı və dərslər materiallarındakı informasiya ilə kifayətlənməməlidir.

2. Təhsilin distant forması spesifikasiyasına uyğun olan və hər tələbənin (şagirdin) daxili imkanlarının maksimal olaraq üzə çıxmasına kömək edən ən yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqi.

3. Tələbənin (şagirdin) tək-cə müəllimlə deyil, dərslər prosesinin digər iştirakçıları ilə də aktiv qarşılıqlı əlaqəsinin təmin edilməsi.

4. Nəzarət sistemi sisteməlik xarakterli olmalı və operativ əks əlaqə (tələbəyə ona rahat olan vaxtda konsultasiya verilməsi) və başqa vaxta keçirilmiş nəzarət (məsələn, test aparıldıqda) əsasında qurulmalıdır.

5. Distant tədris kurslarının yaradılma prosesi tədris məqsədlərinin, mümkün didaktik imkanların və distant təhsil texnologiyalarına olan tələblərin dərin təhlilinin aparılmasından başlamalıdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, pedaqoqun fəaliyyətinin əsas komponentləri (dərslər materialının izah edilməsi, praktika və əks əlaqə) distant təhsil kurslarında da öz aktuallığını saxlayır.

Bu halda, əsas problem informasiyanın mərhələli qavranmasından və tələbənin (şagirdin) biliklərinə tam nəzarətə əsaslanan yeni metodik materialların yaradılmasından ibarətdir. Distant kursun daha səmərəli keçirilməsi üçün o, aşağıdakı xarakteristikalara malik olmalıdır:

*təhsilin vəzifə və məqsədlərinin dəqiq müəyyənləşdirilməsi, bütün vacib dərslər materiallarının təqdim edilməsi də daxil olmaqla, tələblərin (şagirdlərin) fəaliyyətinin hərtərəfli və ətraflı düşünülmüş planlaşdırılması;

*düzgün istiqamətdə irəliləmə barədə dəqiq informasiyanı əldə etməyə imkan verən operativ və effektiv əks əlaqənin təmin edilməsi;

*tələbə (şagird) və pedaqoq arasında əks əlaqənin təmin edilməsi;

*tələbəyə (şagirdə) motivasiya dəstəyinin daim saxlanılması;

*distant təhsilin bu və ya digər kursunun fəaliyyət göstərməsi planlaşdırılan texnoloji bazanın xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması.

Təhsilin distant formasının tətbiqinin əsas məqsədləri bunlardır:

*şəxsiyyətin mükəmməl inkişafının həyata keçirilməsi;

*dərslər vaxtından daha səmərəli istifadə edilmənin təşkili;

*təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi;

*açıq öz-özünə təhsil alma imkanlarından aktiv istifadə etməklə təhsilin əlçatan olmasının təmin edilməsi;

*şəxsiyyətin məsuliyyətlik, mütəşəkkillik və sərbəstlik kimi keyfiyyətlərinin inkişaf etdirilməsi;

*tələbələrin (şagirdlərin) psixi və fiziki sağlamlığının qorunması və yaxşılaşdırılması.

Təhsilin distant və əyani formalarının birləşdirilməsi yolu ilə təhsil prosesinin təşkili tədrisin daha üstün tutulan variantıdır. Distant təhsil sisteminin həyata keçirilməsi üçün kompleks yanaşmanın tətbiq edilməsi tələb olunur. Bu proses çərçivəsində aşağıdakı aspektlər göstərilir:

1. Texniki aspekt. Texniki tələblərə proqram təminatına və istifadə edilən texniki vasitələrin texniki xarakteristikalarına olan tələblər aiddir. Tələblər distant təhsilin tətbiq edilən üsulundan asılı olaraq dəyişir. Hal-hazırda iki üsul seçilib ayrılır:

*keys-texnologiya. Onun istifadəsi üçün təhsil alanların kompüterində quraşdırılan proqram vasitələrinin təhsil müəssisəsi tərəfindən verilən informasiyanı emal edə bilməsi kifayətdir;

*internet-texnologiya. O, kommunikasiyaların daim tətbiqini nəzərdə tutur, yəni təhsil alanların daim internetə daxil olma imkanı olmalıdır.

2. Texnoloji aspekt. O, iki ünsürdən ibarətdir:

*distant təhsil kurslarının yaradılma texnologiyası;

*distant təhsil sistemi üzrə tədris texnologiyası.

Distant təhsil kurslarının yaradılma texnologiyasının əsas elementləri aşağıdakılardır:

*mətn faylı şəklində məzmun hissənin tərtib edilməsi ilə yanaşı, illüstrasiya (təsvir) materialları, qrafik, cədvəl və digər əlavə materialların seçilib toplanmasının həyata keçirilməsi;

*kursun strukturunun müəyyən edilməsi, yəni ayrı-ayrı təhsil modullarına görə bütün dərs materialının paylanması;

*kompüterdə yerləşdirmək üçün yararlı şəkllə salınan materialın tərtibatı;

*faylların serverdə yerləşdirilməsi və onların istifadəçiyə göndərilməsi.

3. Metodik aspektlər. Distant təhsil zamanı bu tədris formasına aid bir sıra xüsusiyyətlərin nəzərə alınması tələb olunur. Bunlara aiddir:

*modulluq;

*paralellik (təhsili digər təhsil fəaliyyəti ilə uyğunlaşdırmaq nəzərdə tutulur);

*uzaqdan fəaliyyət (müəllim və tələbə (şagird) bir-birindən uzaqda olması ilə əlaqədar təhsilin keyfiyyəti aşağı düşməməlidir);

*asinxronluq (həm müəllimin, həm də tələbənin (şagirdin) onlara rahat olan qrafik üzrə işlərini nəzərdə tutur);

*cəlb olunma və ya kütləvilik (eyni zamanda təhsil alanların sayı kritik parametr sayılmır).

Eyni zamanda distant təhsilin səmərəliliyi pedaqoq və tələbə (şagird) arasında canlı kontaktın, həmçinin təhsil alanların öz aralarında canlı ünsiyyətin olmaması səbəbindən azala bilər. Distant təhsilin çatışmazlıqlarına dərs materiallarının hazırlanması mərhələsində yüksək məşğulluq və tələbələrə (şagirdlərə) təhsilin texniki vasitələrinə daxilolma imkanının verilməsinin vacibliyi aiddir. Ən başlıca metodik çatışmazlıq təhsil alanların biliklərə yiyələnməsinə 100% nəzarətin təmin edilməsinin mümkünsüzlüyüdür.

4. İnzibati aspekt. Distant təhsilin təşkili prosesində çoxsaylı idarəetmə məsələləri də yaranır. Məsələn:

*konkret təhsil müəssisəsi daxilində distant təhsil kurslarının yaradılması sistemini necə təşkil etmək və fəaliyyətdə olan normativ sənədlərlə necə uzlaşdırmaq;

*distant təhsil kurslarının yaradılması üçün ödənişlərin təşkil edilməsi;

*hesabat sisteminin distant təhsilə uyğunlaşdırılması.

5. Kadr aspekti. Distant təhsil sisteminin reallaşdırılması müəyyən vərdiş və bacarıqları olan yeni pedaqoji heyətin formalaşdırılmasını nəzərdə tutur. Distant təhsil kurslarının yaradılması və reallaşdırılması prosesinə cavabdeh kadr heyətinə olan əsas tələblərin siyahısı aşağıdakı şəkildə ola bilər:

Dərs materialının müəllifi – müəllim. Tələblər: fənnini bilməsi, fərdi kompüterdən sərbəst istifadə etməsi, mətn redaktorlarını əla bilməsi, internetdə işləmək vərdişləri, şəkil, cədvəl və görüntülərin emal edilməsi üzrə proqramlarla işləmək bacarığı;

Texniki mütəxəssis. Tələblər: kompüter texnologiyalarını bilməsi, WEB-masterinq əsaslarını bilməsi, HTML-redaktorlarla işləmək bacarığı, internet-texnologiyaları və WEB-diyazn sahəsində dərin biliklər, proqramlaşdırma dilini bilməsi.

Metodist, müəllim və ya məsləhətçi-rəhbər (tyutor). Tələblər: fənnini bilməsi, fərdi kompüterdən inamlı istifadə etməsi, test redaktorlarını

bilməsi, internetdən tam istifadə, distant təhsil kurslarının yerləşdiyi xüsusi proqramlarda işləmək bacarığı.

Distant təhsil üçün materialların hazırlanması prosesinin vacib komponenti onun məzmununun təqdim edilməsidir. Əksər hallarda dərs materialının təqdim edilmə məntiqindən istifadə edilir (ardıcılıq, hissələrin qarşılıqlı asılılığı və s.).

İstifadəçinin məzmunu tez araşdırması üçün rahat idarəetmə sistemi də nəzərdə tutulmalıdır. Bu zaman pedaqoq materialı istənilən formada və təqdimatını istənilən ardıcılıqla vermək imkanına malikdir. Bunun nəticəsində müxtəlif hazırlıq səviyyəli təhsil alanlar üçün eyni materialdan istifadə etmək imkanı yaranır. Öz növbəsində tələbənin (şagirdin) dərs materialının istənilən səhifəsini çap etmək imkanı olmalıdır.

Materialın strukturuna aşağıdakı məzmunlu komponentlər daxil edilməlidir:

*bilavasitə dərs materialı, o cümlədən bütün vacib şəkillər;

*əldə edilmiş biliklərin möhkəmləndirilməsi üçün sual və tapşırıqlar;

*yoxlama tapşırıqları.

Distant təhsil üçün materialın işlənilməsi zamanı dərs informasiyasının multimedia təqdimatı daha effektivdir. Belə ki, multimedia elementləri materialın daha yaxşı qavranmasına və yadda qalmasına kömək edir. Eyni zamanda tələbənin (şagirdin) şüuraltı reaksiyasını da işə salmaq imkanı yaranır. Materialın multimedia formasında verilməsi çoxfunksiyalı istifadə edilə bilər, yəni bölmənin və ya mühazirənin bir hissəsi özlüyündə dərsin sərbəst fragmenti, məsələn, təkrar etmə və ya biliklərin yoxlanılması ola bilər.

Hazırda təkcə kitab səhifəsi deyil, məsələn, bütün otağın və ya muzey zalının təkmilləşdirilmiş modeli olan 3D-texnologiyalarından aktiv istifadə edilir. 3D-obyektlərin yaradılması hesabına iştirak etmə effekti əmələ gəlir. Bu da yeni materialın mənimsənilməsi prosesinə müsbət təsir edir.

Innovativ layihə kimi, distant təhsilin təşkili özündə bir neçə iri blokları birləşdirir və aşağıdakı kompleks tədbirlər vasitəsilə həyata keçirilir:

1. Distant təhsilin informasiya sisteminin daxil edilməsi aşağıdakıları tələb edir:

*informatika müəllimlərinin professional hazırlıq səviyyəsinin artırılması;

*müvafiq proqram təminatının qurulması;

*tədrisin təşkil edilməsi üçün distant təhsil sisteminin praktiki tətbiqi;

*bütün informasiya-kommunikasiya texnologiyaları vasitələrinə vaxtında müasir servis xidmətinin göstərilməsi.

2. Əsas kursa və fəaliyyət göstərən fakültə-təvirlərə yardım üçün dərs fənləri üzrə müxtəlif distant kursların yaradılması. Bu fəaliyyət istiqaməti aşağıdakıları nəzərdə tutur:

*ATM-də distant təhsil məsələləri üzrə müəllimlərin kurs hazırlıqlarının təşkili;

*tələbələrin (şagird) ev kompüterlərində lazım olan proqram təminatının və distant təhsil üçün lazımı verilənlər bazasının yerləşdirilməsi;

*elektron test sisteminin yaradılması, gələcəkdə distant təhsil sistemində materialları yerləşdirməklə müxtəlif interaktiv məşğələlərin modelləşdirilməsi daxil olmaqla əsas və fakültativ kursların yaradılması və məzmunla tamamlanması.

3. Əsas kursa yardım məqsədi ilə tədris-metodik komplekslərin yaradılması. Onlar istifadədə olan dərs proqramlarına uyğun olaraq yaradılır. Bu komplekslərin tərkibinə daxildir:

*dərs-tematik plan;

*istifadə edilən media-materialların siyahısı;

*nəzəri material;

*kursun öyrənilən mövzuları üzrə test sınağı aparmaq üçün sistem;

*yekun testlər;

*əlavə materialların elektron kitabxanası və onlara istinadların təqdimatı.

4. Yaradılmış kursların təhsil prosesinə daxil edilməsi. Paralel olaraq, digər təhsil müəssisələrinin də cəlb edildiyi hibrid distant kursun yaradılması üzrə işlər aparılır. Birgə iş çərçivəsində təhsilin distant formasının müxtəlif modelləri öyrənilir, materiallar mübadiləsi aparılır.

5. Açıq təhsil texnologiyasının reallaşdırılması. Bu, aşağıdakıları nəzərdə tutur:

*müəllimlərlə yeni proqram təminatının nümayiş etdirildiyi tədbirlərin keçirilməsi;

*fənn müəllimləri ilə kompüterlərdən istifadə əsasında qurulmuş dərslərin keçirilməsi;

*elektron dərslərin işlənilməsi hazırlanması;

*təhsil serverinin təhsil materialları ilə doldurulması;

*elmi seminar və konfransların məsafədən keçirilməsi üçün müəllimlərin müxtəlif şəbəkə təhsil layihələrində iştirakı;

*tələbələrin (şagirdlərin) müxtəlif şəbəkə təhsil layihələrində iştirakı.

Əsas tədris kurslarına məsafədən dəstəkləmənin məzmunla tamamlanması təqvim-tematik planlaşdırılmasına uyğun olaraq həyata keçirilir və PowerPoint-də təqdimat, mətn sənədləri, internet şəbəkəsində istinadlar, videofayllar, müxtəlif tapşırıq və çalışmalar vasitəsilə təqdim edilir.

Probemin elmi yeniliyi: İnnovativ layihə kimi, distant təhsilin təşkili özündə iri blokları bir-

ləşdirir və kompleks tədbirlər vasitəsilə həyata keçirilir:

Problemin praktik əhəmiyyəti: cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasında kompüter texnologiyalarından istifadənin rolundan ibarətdir.

Problemin aktuallığı: Təhsil sistemində baş verən dəyişikliklər geniş miqyasda yayılan informasiya və biliyə əsaslanır. Yeni təhsil sisteminin təməlinə informasiya və kommunikasiya texnologiyaları (İKT) dayanır. Hazırda mövcud olan məlumat mübadiləsinə tez, səmərəli və tamamilə həyata keçirməyə imkan verən texnologiyaların təhsildə əldə olunan uğurlara göstərdiyi təsirlər danılmazdır. Elektron texnologiya müasir cəmiyyətin təməlinə çevrilib.

Ədəbiyyat:

1. Андреев, А. А. К вопросу об определении понятия «дистанционное обучение» [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.e-joe.ru/sod/97/4_97/st096.html
2. Теория и практика дистанционного обучения: Учеб. пособие для студентов высших педагогических учебных заведений / Полат, Е. С., Бухаркина, М. Ю., Моисеева, М. В. - М.: Издательский центр «Академия», - 2004
3. Новиков, С. П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе // Педагогика. -2003. -№ 9. - 32–38 с.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров/ Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; -М.: Академия,- 2000. - 272 с.
5. Усенков, Д. Ю. Использование электронных образовательных ресурсов в учебном процессе // Информатика и образование. - 2003. - № 9. 62 с.
6. Боброва, И.И. Информационные технологии в реализации дистанционных образовательных программ в гуманитарном вузе, - 2015
7. Nəzərov, A. Müasir təlim texnologiyaları, -Bakı, - 2012

E-mail: saadat.mazanova@gmail.com

Rəyçilər: *prof. B.Ə. Əliyev*
dos. R.Q. Cəlilova

Redaksiyaya daxil olub: 14.06.2021